

Το Αυτεξούσιο (Αθανάσιος Κορώνης, MSc στην Ορθόδοξη Θεολογία - Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Το αυτεξούσιο, η εξουσία μας, δηλαδή, πάνω σε πράγματα, επειδή είναι αμφιλεγόμενο και συνεπώς προβληματικό χρήζει τριπλής έρευνας για την διασαφήνιση του. Η μία αφορά το πρόβλημα της ύπαρξης του ή όχι στην οποία δεν υπάρχει ομοφωνία. Μια δεύτερη προς έρευνα προβληματική παράμετρος είναι ο καθορισμός του είδους των πραγμάτων τα οποία μας ανήκουν και ποια από αυτά έχουμε την δυνατότητα να εξουσιάζουμε. Τέλος ο τρίτος προβληματισμός έγκειται στην αναζήτηση της αιτίας για την οποία ο Δημιουργός μας έδωσε το αυτεξούσιο. Όσον αφορά την έρευνα αν υπάρχει ή όχι το αυτεξούσιο επιχειρηματολογείται ως εξής. Λέγεται, από πολλούς, ότι αιτία όλων όσων γίνονται είναι ο θεός ή η ανάγκη ή η ειμαρμένη ή η φύση ή η τύχη ή το αυτόματο ότι είναι η αιτία όλων των κοσμικών πραγμάτων. Αλλά αυτές οι ανώτερες δυνάμεις δεν είναι μια αλλά διαφορετικές επειδή δεν εκτελούν το ίδιο έργο. Το έργο του θεού είναι η ουσία και η πρόνοια των πάντων, η ανάγκη, η φυσική νομοτέλεια, κινεί τα αναλλοίωτα όντα αυτά, δηλαδή, τα οποία είναι πάντα τα ίδια . Η ειμαρμένη αν και ανήκει στην

ανάγκη και για τούτο έχει νομοτελειακή δομή ξεπερνά εν μέρει την φυσική της διάσταση και εισχωρεί στο χάος του μεταφυσικού χώρου. Σε αυτό τον χώρο παρουσιάζονται και ερμηνεύονται μυθικές κυρίως παραστάσεις του κόσμου και της ζωής. (Σημ. 97,σ.472). Η ειμαρμένη, λοιπόν, ανεξάρτητα από αυτή της την ιδιομορφία είναι επιφορτισμένη με την γένεση κατά την ανάγκη της φύσης, για την ανάπτυξη και την φθορά και για τα φυτά και για τα ζώα. Η τύχη φροντίζει για την εμφάνιση των σπανίων και των αναπάντεχων φαινομένων. Η τύχη ενεργεί τοιουτοτρόπως, επειδή εξ ορισμού είναι συνάντηση, συγχρονισμός και συνδρομή δύο αιτιών, των οποίων η αρχή βρίσκεται στη προαίρεση (επιλογή) , και εξ αιτίας αυτού το προκύπτον αποτέλεσμα διαφέρει από το αναμενόμενο. Δεν ήταν ελέγξιμες από την ανάγκη οι αιτίες τους και κατά συνέπεια βρέθηκαν εκτός προκαθορισμού. Όπως π.χ. όταν κάποιος ο οποίος σκάβει για κάποιο λόγο βρίσκει τυχαία θησαυρό, τον οποίο αυτός που τον έθαψε τον προόριζε για τον εαυτό του και όχι για να τον βρει κάποιος άλλος. Αλλά ούτε και ο σκαπανέας έσκαβε για να βρει τον θησαυρό την ύπαρξη του οποίου αγνοούσε , το έκανε ορμώμενος από άλλη αιτία. Η εύρεση, επομένως του θησαυρού από λάθος άτομο ήταν ενέργεια της τύχης η οποία αλλοίωσε το αναμενόμενο αποτέλεσμα των ελεύθερης επιλογής αιτιών. Το αυτόματο ασχολείται με τα συμπτώματα των άψυχων ή των αλόγων πραγμάτων τα οποία στερούνται φύσης και τέχνης.(Δαμασκηνός, 2009:187-189)

Από αυτό το καταμερισμό ενεργειών στις ανώτερες δυνάμεις , γεννιέται η εύλογη απορία σε ποια από αυτές θα καταλογίσουμε την ευθύνη για τις ανθρώπινες πράξεις σε περίπτωση που αυτές γίνονται ακούσια; Χωρίς, δηλαδή, να είναι ο ίδιος

ο εκτελεστής των πράξεων του και η αρχή των αιτίων τους. Στο θεό είναι άδικο να αποδίδουμε μελανές ή άδικες πράξεις, διότι δεν ασχολείται με τα ανθρώπινα, ούτε στη ανάγκη μπορούμε να αποδώσουμε τα ανθρώπινα, επειδή, αυτά δεν είναι αναλλοίωτα. Αποκλείουμε και την ειμαρμένη, διότι οι ανθρώπινες πράξεις είναι ασταθείς, ενώ η ειμαρμένη εργάζεται για την μόνιμη σταθερότητα, το οποίο σημαίνει ότι τα αποτελέσματα των ενεργειών των στοιχείων που υπόκεινται σε αυτή, είναι αναγκαία και όχι πιθανά. Δεν μπορούμε, επίσης, να αποδώσουμε την ευθύνη στη φύση, επειδή, ο τομέας δραστηριοποίησης της είναι τα φυτά και τα ζώα. Η τύχη, πάλι, είναι αναρμόδια για αυτή την ευθύνη, διότι οι ανθρώπινες πράξεις δεν είναι ούτε σπάνιες ούτε απροσδόκητες, ούτε, τέλος, μπορούμε να κατηγορήσουμε το αυτόματο, επειδή, το πεδίο του είναι το άψυχο και το άλογο. Από τις παραπάνω συνειρμικούς αποκλεισμούς συμπεραίνεται ότι μόνο ο ίδιος ο άνθρωπος δύναται να άρχει τα ανθρώπινα, και για να ενεργεί και να δημιουργεί διαθέτει το αυτεξούσιο. Επιπλέον ο άνθρωπος διαθέτει βουλή η οποία προϋποθέτει επεξεργασία σκέψης για την ολοκλήρωση της πράξης. (Δαμασκηνός, 2009:189-191).

Οι άνθρωποι δεν εξουσιάζουν όλα τα δημιουργήματα παρά μόνο εκείνα για τα οποία έχουνε το αυτεξούσιο να τα πράξουμε ή όχι. Εκείνα, δηλαδή, που εκτελεί εκούσια των οποίων η κατάληξη δέχεται έπαινο η κατακραυγή και επιδέχονται για αυτό προτροπή ή εφαρμογή του νόμου. Στους ανθρώπους ανήκουν οι βασικές πνευματικές ενέργειες της ψυχής και της σκέψης και τα ενδεχόμενα. Ενδεχόμενα είναι η βουλή, το δυνατό σε μας και το αντικείμενο του, το οποίο εκλέγει ο νους η αρχή κάθε πράξης. Ενδεχόμενα επίσης, είναι η πρόθεση μας να κινηθούμε ή όχι, η υπακοή ή η ανυπακοή στην ορμή, η επιθυμία ή όχι των αναγκών. Ενδεχόμενα είναι η ψευδολογία ή όχι, η προσφορά ή η μη , η χαρά για τα πρόποντα και η λύπη για τα απρεπή. Ακόμη και οι τέχνες ανήκουν στα ενδεχόμενα, διότι, είναι στην ευχέρεια μας να επιλέξουμε ή να απορρίψουμε κάποιον τρόπο πραγμάτωσης της. Η επιλογή των εφικτών ανθρώπινων πράξεων υπόκειται στην απόλυτη εξουσία του και συνεπώς ελέγχεται από τον ίδιο. Γενικά ο άνθρωπος είναι αυτεξούσιος για τα έργα των δύο αντιθέτων ηθικών ενεργειών: της αρετής και της κακίας. Η ίδια η πράξη, όμως, εμποδίζεται τρόπω τινά από την πρόνοια. (Δαμασκηνός, 2009: 191-193)

Το αυτεξούσιο συνυπάρχει με το λογικό, όπως θα δειχθεί παρακάτω, επειδή ο άνθρωπος είναι τρεπτός όπως, εξάλλου και κάθε γέννημα είναι, δηλαδή, προϊόν ή παράγωγο τροπής . Η τροπή είναι η διαδικασία εμφάνισης στην ύπαρξη (είναι) από την ανυπαρξία (μη ον) και η γέννηση από προϋπάρχουσα ύλη. (Δαμασκηνός, 2009: 193). Φαίνεται ότι προηγείται η τροπή του μη όντος και ακολουθεί η τροπή της γέννησης από την προυπάρχουσα ύλη . Διότι για κάτι το οποίο γεννιέται από την ύλη, η ύλη είναι γι' αυτό προυπάρχουσα. Δεν τρέπονται ομοiotρόπως όλα τα

πλάσματα. Η τροπή των αφύχων και των αλόγων γίνεται στο επίπεδο των σωματικών τους αλλοιώσεων , ενώ η τροπή των λογικών όντων γίνεται κατά προαίρεση. Το λογικό εκδηλώνεται θεωρητικά με την κατανόηση της φύσης των όντων και πρακτικά σαν επεξεργασία της σκέψης και σαν φορέας ορισμού του ορθού λόγου στις πράξεις που είναι δυνατές. Το θεωρητικό το ονομάζουμε νου και σοφία και το πρακτικό λόγο και φρόνηση. Εκείνος που έχει τη δύναμη της εκλογής έχει και την ικανότητα επεξεργασίας της σκέψης, μπορεί να σκέφτεται, δηλαδή, όλες τις πιθανές παραμέτρους μιας πράξης για να καταστεί δυνατόν να διαλέξει με τη βουλή του εκείνη που θα θελήσει να κάνει. Στην περίπτωση που συμβαίνει αυτό τότε το αυτεξούσιο και το λογικό συνυπάρχουν απαρέγκλιτα και το λογικό θα είναι αυτεξούσιο και κυρίαρχο στις πράξεις. Τα άλογα τα οποία στερούνται λογικού δεν διαθέτουν αυτεξούσιο και κυβερνώνται από τη φύση και όχι το αντίθετο. Διότι δεν αντιστέκονται σε μια φυσική όρεξη όταν αυτή εκδηλωθεί, αλλά ορμούν για να την εκπληρώσουν. Απεναντίας, ο άνθρωπος επειδή, είναι έλλογος οδηγεί σε μεγάλο βαθμό τη φύση, και αυτό φαίνεται από την δύναμη που έχει να ανακόψει μια όρεξη ή μια επιθυμία ή να την ακολουθήσει και επαινείται ή κατακρίνεται για την επιλογή του, ενώ στα άλογα πράγματα δεν συμβαίνει αυτό. Το αυτεξούσιο επεκτείνεται και σε όλα τα λογικά όντα ακόμη και στα άυλα, όπως οι άγγελοι. Τα εν λόγω βρίσκονται σε μια ξεχωριστή οντολογική κατάσταση. Σαν πλάσματα τα οποία διαθέτουν λόγο είναι αυτεξούσια αλλά σαν δημιουργημένα (κτιστά) είναι τρεπτά. Αποτέλεσμα της λαθεμένης χρήσης του αυτεξουσίου είναι ο Διάβολος. Ο Διάβολος δημιουργήθηκε μεν αγαθός, όπως όλοι οι άλλοι, αλλά χρησιμοποιώντας το αυτεξούσιο του για να υπηρετήσει το κακό, εξέπεσε μαζί με τους ακολούθους του δαίμονες από τα αγγελικά τάγματα της δικαιοσύνης. Τα πράγματα τα οποία δε ελέγχουμε ανήκουν στη θεία βούληση, επειδή ο Θεός είναι ο γεννήτωρ όλων. Η ύπαρξη μας είναι έργο της δύναμης της δημιουργίας Του, η ζωή μας στηρίζεται στην συνεκτική Του δύναμη και η κυβέρνηση του κόσμου βασίζεται στην δύναμη της πρόνοιας του . Η φθορά μας προστέθηκε εκ των υστέρων για να μας τιμωρήσει η κακία μας και για όφελος μας. Τέλος, μερικά από τα πράγματα που δεν εξουσιάζονται από τον άνθρωπο έχουν τις αιτίες τους σε αυτόν όπως η ανταμοιβή για τι πράξεις του στο παρόν και στο μέλλον.(Δαμασκηνός, 2009: 193-195)

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)